

<http://dx.doi.org/10.16926/rp.2023.15.01>

Robert BOBKIER

<https://orcid.org/0000-0001-8212-6309>

Abraham & Ben Hadar Law and Audit

Finansowanie terroryzmu z podatków. Kodeks talibów *Layha* oraz „podatek palestyński” jako przykłady wykorzystania rozwiązań normatywnych w celu finansowania terroryzmu

Streszczenie

Jednym z opisywanych w piśmiennictwie źródeł finansowania działalności organizacji terrorystycznych jest opodatkowanie. Praktyka taka występuje w szczególności w przypadku słabości aparatu państwowego na obszarach kontrolowanych przez terrorystów. W niektórych przypadkach ugrupowania terrorystyczne i państwa je wspierające podejmują próby ujęcia takiego „systemu podatkowego” w ramy normatywne. Wprowadzony przez afgańskich talibów w XXI w. kodeks *Layha* odzwierciedlał ich dążenie do kontrolowania praktyk fiskalnych i zawierał, oparte o normy Koranu, przepisy, które umiejscowić można na pograniczu norm prawa podatkowego i prawa finansów publicznych. Natomiast Organizacja Wyzwolenia Palestyny uzyskiwała finansowanie między innymi poprzez „podatek palestyński”, nakładany na Palestyńczyków przez rządy państw arabskich, w których byli oni zatrudnieni.

Słowa kluczowe: terroryzm, finansowanie terroryzmu, Afganistan, talibowie, *Layha*, Organizacja Wyzwolenia Palestyny, podatek palestyński, Izrael.

Wstęp

Tragiczne wydarzenia z dnia 7 października 2023 r. w Izraelu i atak ugrupowania terrorystycznego Hamas¹ na to państwo otworzyły nowy etap w historii wojen w Ziemi Obiecanej. Stanowią również kolejny przyczynek do analizy źródeł finansowania terroryzmu. Szczególną cezurę dla piśmiennictwa w tej materii

¹ Por. K. Baraniak, *Hamas – terroryści czy walczący o swoje państwo?*, [w:] *Bezpieczeństwo Azji w XXI wieku – wybrane aspekty*, red. W. Śmiałek, Ł. Kominek, Poznań 2021, s. 269–290.

stanowiły wydarzenia z dnia 11 września 2001 r., które skupiły uwagę świata nauki², owocując opracowaniami dotyczącymi tak finansowania terroryzmu *in abstracto*³, jak i w odniesieniu do konkretnych ugrupowań⁴ i obszarów⁵.

Już jednak w latach 70. XX w. spostrzeżono w piśmiennictwie, że opodatkowanie stanowi jedno ze źródeł finansowania organizacji terrorystycznych⁶. Jedna z pierwszych w literaturze klasyfikacji tych źródeł pochodzi z 1975 r. Została dokonana przez R. Hamida, który wskazał, że OWP czerpie dochody m.in. z opodatkowania nałożonego na Palestyńczyków przez rządy państw arabskich, w których ci rezydują⁷. D. Pipes w 1990 r. wyróżnił sześć podstawowych, głównych źródeł finansowania organizacji terrorystycznej, egzemplifikując je w szczególności również opodatkowaniem Palestyńczyków zatrudnionych w państwach arabskich⁸. Samoistność opodatkowania jako najistotniejszego krajowego źródła finansowania organizacji terrorystycznej podkreślił również w 2015 r. V. Chadha⁹, a na gruncie literatury rosyjskiej – K.S. Melkumjan w publikacji z 2018 r.¹⁰ W części piśmiennictwa polskiego opodatkowanie – jako źródło finansowania terroryzmu – jest pomijane¹¹. Na tym tle pozytywnie wyróżniają się publikacje P. Pomianowskiego i E. Maćkowiak z 2012 r.¹² oraz W. Filipkowskiego z 2021 r.¹³, którzy takie pochodzenie dochodów organizacji terrorystycznych uwzględniają.

² Por. C. Lum, L. Kennedy, A. Sherley, *Are Counter-terrorism Strategies Effective? The Results of the Campbell Systematic Review on Counter-terrorism Evaluation Research*, „Journal of Experimental Criminology” 2006, nr 2, s. 491–492.

³ Por. J. Vittori, *Terrorist financing and resourcing*, New York 2011.

⁴ Por. K.M. Kingsly, S.F. Johnson-Rokosu, R.A. Olanrewaju, *Combating Boko Haram Terrorism Financing: Case of Nigeria and Lake-Chad Basin*, „International Journal of Current Research” 2015, nr 11, s. 22849–22861.

⁵ Por. A.A. Wibisono, I. Maulana, *Indonesia’s response to returning foreign fighters: network affiliation as basis for risk assessment*, „Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism” 2023, nr 1, s. 122–134.

⁶ Por. R. Bobkier, *Terroryzm w piśmiennictwie lat 70. XX w. Czy dawna oś sporu zachowała aktualność?*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona w Legnicy” 2023, nr 1, s. 27–50.

⁷ Zob. R. Hamid, *What is the PLO?*, „Journal of Palestine Studies” 1975, nr 4, s. 105.

⁸ Zob. D. Pipes, *PLO Wealth: Hearing Before the Subcommittee on Courts and Administrative Practice of the Committee on the Judiciary, United States Senate, One Hundred First Congress, Second Session, U.S. Government Printing Office, Washington 1991*, s. 113–114.

⁹ Zob. V. Chadha, *Lifeblood of Terrorism. Countering Terrorism Finance*, London – New Delhi – New York – Sydney 2015, s. 3.

¹⁰ Zob. K.C. Melkumjan, *Финансирование терроризма: тренды XXI в. с сирийским акцентом*, „Вопросы Безопасности” 2018, nr 3, s. 85–89.

¹¹ Por. W. Zubrzycki, J. Cymerski, *Terroryzm i sposoby jego finansowania*, Szczytno 2022; J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowania terroryzmu*, Warszawa 2007, s. 73.

¹² Zob. P. Pomianowski, E. Maćkowiak, *Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 6, s. 74–75.

¹³ Zob. W. Filipkowski, *System rozpoznawania i wykrywania finansowania organizacji terrorystycznych w ujęciu prawnym i kryminalistycznym*, Białystok 2021, s. 85–87.

Celem artykułu jest zbadanie i analiza tych przypadków finansowania działalności terrorystycznej z opodatkowania, w których organizacje uznawane za terrorystyczne, względnie państwa je wspierające, podjęły działania w celu ujęcia takiego finansowania w ramy normatywne. Autor poddaje badaniu dwa konkretne przypadki. Pierwszym z nich jest stworzony przez afgańskich talibów kodeks *Layha*, zawierający zbudowane na bazie norm religijnych uregulowania dotyczące poboru należności publicznoprawnych. Drugim zaś – konstrukcja pobieranego na rzecz OWP „podatku palestyńskiego”, którego swoistym inkasentem były państwa arabskie, pobierające tę daninę od dochodów Palestyńczyków – podatników w tych państwach.

W niniejszej pracy jako metodę badawczą zastosowano metodę opisową, dokonując analizy i krytyki piśmiennictwa oraz aktów prawnych. Jednocześnie należy podkreślić, że problem badawczy niniejszego artykułu nie był dotychczas przedmiotem analiz w naukowej literaturze polskiej.

Należności pobierane przez terrorystów jako podatek

Uzyskiwanie dochodów przez organizacje terrorystyczne wiąże się często z zawłaszczaniem przez nie pełnienia niektórych funkcji państwa. Zwłaszcza w sytuacji jego słabości i braku pełnienia podstawowych funkcji ochronnych (administracyjnych, policyjnych, sądowych) rolę tę w powyższych sferach przejmują ugrupowania terrorystyczne, wprowadzając *sui generis* opodatkowanie. Terrorysty są tym bardziej skuteczni, im mniej kompetentne są organy ochrony prawnej. Świadcząc tę swoistą „ochronę”, stosują przemoc i nie przestrzegają prawa stanowionego¹⁴. W ten sposób powstaje zjawisko, określane przez F. Varese jako „nadpodziemie”¹⁵ – struktura pełniąca funkcje państwa, gdy ono swych funkcji nie pełni¹⁶.

Pobieranie przez organizacje terrorystyczne mniej czy bardziej dobrowolnych świadczeń o charakterze zbliżonym do podatków uznać można za jedno z najbezpieczniejszych źródeł ich dochodu. Praktyka taka nie narusza jednocześnie innego niż krajowy (o ile taki w ogóle występuje) porządku prawnego, zwłaszcza tego w ościennych państwach. Ten typ dochodu terrorystów nie wymaga również, przynajmniej na etapie jego pobierania, transferowania transgranicznego¹⁷. Oczywiście transferowanie takie będzie konieczne w przypadku przekazywania tych środków do wykonawców zamachów czy celem utrzymania organizacji w rozwiniętych państwach Zachodu.

¹⁴ Zob. P. Herman, *Zorganizowana przestępczość – przyczynek do dyskusji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 4, s. 185.

¹⁵ Zob. F. Varese, *Mafia rosyjska. Prywatna ochrona w nowej gospodarce rynkowej*, Warszawa 2009, s. 20.

¹⁶ Por. M. Glenny, *McMafia. Zbrodnia nie zna granic*, Warszawa 2009, s. 451–490.

¹⁷ Por. W. Enders, T. Sandler, *Patterns of Trans-national Terrorism, 1970–1999*, „International Studies Quarterly” 2002, nr 46, s. 145–165.

Jednocześnie tego typu źródło finansowania charakteryzuje się niejako *ex definitione* jego rozproszeniem, a dywersyfikacja, zgodnie z teorią portfelową H. Markowitza, sprzyja przecież stabilności dochodów¹⁸. Teoria Markowitza dotyczyła wprawdzie dywersyfikacji puli instrumentów finansowych celem zapewnienia stabilnej stopy zwrotu, możliwe jest jednak jej badawcze zastosowanie odnośnie do źródeł finansowania organizacji terrorystycznych¹⁹. Aplikacja tego modelu pozwala na konstatację, że dywersyfikacja źródeł finansowania, również w specyficznym przypadku terroryzmu, zapewnia ich stabilność²⁰. Duża część dochodów organizacji terrorystycznych jest wysoce wrażliwa na sytuację międzynarodową, polityczną oraz na potencjalne utrudnienia w dostępie do nich i ich relokacji. Zapewnienie wieloźródłowego finansowania pozwala na stabilizację przepływów tych dochodów i przynajmniej częściową independencję od czynników ryzyka²¹, zwłaszcza tych zewnętrznych.

W czasach nowożytnych zjawisko przejęcia przez organizacje terrorystyczne funkcji państwa występuje powszechnie tam, gdzie zdobyły one długotrwałą kontrolę nad określonym terytorium²². W takiej sytuacji ugrupowania te podejmują wysiłek ukierunkowany na legitymizację swojej władzy poprzez stworzenie „własnego”, nowego systemu normatywnego, co ma zapewnić wewnętrzną dyscyplinę organizacyjną oraz pozwolić na zbudowanie bazy fiskalnej, zapewniającej stałe dochody niezależne od finansowania zewnętrznego²³. Zjawisko to ciekawie określiła w 2018 r. H. Krieger jako „wpadnięcie w pułapkę praworządności”²⁴.

Przykładem ugrupowań, które wprowadziły rozwiązania prawne, mające na celu unormowanie poboru podatków są talibowie w Afganistanie²⁵ oraz OWP, która wypracowała specyficzne rozwiązania podatkowe, sięgające poza geograficzne granice obszarów państwa Izrael zamieszkałych przez Palestyńczyków.

¹⁸ Por. H. Markowitz, *Portfolio selection*, „The Journal of Finance” 1952, nr 1, s. 77–91.

¹⁹ Por. P.J. Phillips, *Applying Modern Portfolio Theory to The Analysis of Terrorism. Computing the Set of Attack Method Combinations from which the Rational Terrorist Group will choose in Order to Maximise Injuries and Fatalities*, „Defence and Peace Economics” 2009, nr 3, s. 193–213.

²⁰ Por. P.J. Phillips, *The Price of Terrorism*, „Defence and Peace Economics” 2005, nr 6, s. 403–414.

²¹ Por. W. Sharpe, *Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium Under Conditions of Risk*, „Journal of Finance” 1964, nr 3, s. 425–442.

²² M. Sedgwick, *Jihadist ideology, Western counter-ideology, and the ABC model*, „Critical Studies on Terrorism” 2012, nr 3, s. 364.

²³ Zob. O. Bangerter, *Control. Codes of Conduct within Insurgent Armed Groups*, „Small Arms Survey Occasional Paper” 2012, nr 31, s. 24.

²⁴ Por. H. Krieger, *International Law and Governance by Armed Groups: Caught in the Legitimacy Trap?*, „Journal of Intervention and Statebuilding” 2018, nr 4, s. 563–583.

²⁵ Por. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban attitudes and policies towards education*, „Centre for the Study of Armed Groups Working Paper” 2021, nr 601, s. 1–20.

Kodeks talibów *Layha* jako narzędzie kontrolowania praktyk fiskalnych w Afganistanie

W XXI w. wyrafinowany system podatkowy i powszechne opodatkowanie na kontrolowanych przez siebie obszarach Afganistanu wprowadziło ugrupowanie talibów²⁶. Jeszcze pod koniec ubiegłego stulecia talibowie, stosując dość sprawnie narzędzie inżynierii społecznej, umiejscowili przymus parapodatkowy w obrębie uznanych i akceptowanych praktyk wzajemnego wsparcia, mających podłoże w islamie²⁷. Powszechność jednak stosowania, pozostających poza normami prawnymi i religijnymi, wymuszeń, zwłaszcza porwań dla okupu, wzbudziła duży opór społeczny²⁸. W pierwszej dekadzie XXI w. nie istniała jakakolwiek jednolita w obrębie całego Afganistanu, strategia podatkowa talibów. Poszczególne gałęzie ugrupowania czerpały wprawdzie z tych samych ram ideologicznych i wprowadzały szereg praktyk podobnych do podatków, jednak każdorazowo w wymiarze lokalnym, a sami przywódcy koncentrowali się na pozyskiwaniu dla siebie funduszy z Zatoki Perskiej²⁹.

Jak wskazują R. Amiri i A. Jackson, cały proces budowania aparatu państwowego przez talibów, bądź tworzenia własnych instytucji równoległych do tych oficjalnych, przebiegał stopniowo. Pierwsza faza miała miejsce w latach 2005–2008 i cechowała ją stworzenie kodeksu postępowania dla bojowników *Layha* (*Layeha*)³⁰.

Wydana w maju 2006 r.³¹ *Layha* uważana jest za pierwszą jasną i systematyczną prezentację poglądów politycznych talibów i narzędzie ich legitymizacji jako *quasi-rządu*³². Kodeks ten początkowo składał się z 30 artykułów i nakreślał ideologiczne ramy ruchu, finalnie został rozwinięty do 84 jednostek redakcyjnych. Podkreślał obowiązki bojowników w zakresie zachowań zgodnych z islamem oraz misję talibów polegającą na przywróceniu „prawdziwych” islamskich wartości społeczeństwu afgańskiemu³³.

N.A. Shah, badający przepisy *Layha* w oryginalnym języku tego aktu prawnego, a zarazem twórca jego przekładu na język angielski, podkreśla, że kodeks

²⁶ Tamże, s. 6.

²⁷ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban Taxation in Afghanistan (2006–2021)*, Brighton 2022, s. 8.

²⁸ Zob. V. Badalič, *Taking „Civilian Criminals” as Hostages: Civilian Victims of Abductions by the Afghan Taliban*, [w:] *The War Against Civilians. Victims of the „War on Terror” in Afghanistan and Pakistan*, red. V. Badalič, Cham 2019, s. 257–260.

²⁹ Zob. A. Giustozzi, *The Taliban at War: 2001–2021*, New York 2019, s. 66–69; P. Fishstein, *Winning Hearts and Minds in Uruzgan Province*, „Feinstein International Center Briefing Note” 2012, nr 8, s. 10–11.

³⁰ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Insurgent Bureaucracy: How the Taliban Makes Policy*, „Peaceworks” 2019, nr 153, s. 6.

³¹ Zob. T. Ruttig, *Have the Taliban Changed?*, „Combating Terrorism Center Sentinel” 2021, nr 3, s. 8.

³² Zob. Y. Nagamine, *The Legitimization Strategy of the Taliban's Code of Conduct. Through the One-Way Mirror*, New York 2015, s. 28.

³³ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Insurgent...*, s. 7.

ten cechuje typowy dla konstruktów prawa islamskiego brak przepisów kazuistycznych. Jednocześnie *Layha* zawiera odniesienia do podręczników wybitnych prawników szariatu, regularnie cytowanych przez sądy wyższej instancji w państwach muzułmańskich, a zarazem naśladuje styl konstytucji Afganistanu z 2004 r. i afgańskiego kodeksu karnego z 1976 r.³⁴

Kolejne nowelizacje kodeksu *Layha*, w tym najobszerniejsza, pochodząca z roku 2011, miała „zapewnić zwycięstwo w bitwie o serca i umysły Afgańczyków”³⁵. T.H. Johnson i M.C. DuPee wskazują, że te nowelizacje miały na celu propagowanie wśród komendantów polowych bardziej umiarkowanych zachowań, również z uwagi na skargi społeczności lokalnych na brutalność poszczególnych dowódców przy egzekwowaniu „podatków”³⁶.

Wraz z postępem reform polityka talibów stała się w sposób widoczny bardziej szczegółowa, odzwierciedlając dążenie przywódców do kontrolowania praktyk fiskalnych. Nowelizacja *Layha* z 2009 roku zawierała pierwsze czytelne odniesienie do opodatkowania³⁷, albowiem jej art. 52 stanowił, że „mudżahedini Emiratu Islamskiego nie mogą siłą zbierać podatków *ushr*, *zakat* ani darowizn od ludzi. Ludzie muszą mieć swobodę dawania, komu chcą”³⁸. Wydaje się, że przepis ten był zbyt liberalny i ludność zbyć mocno korzystała ze swobody, przyznanej przez art. 52 zd. 2 *Layha*.

Wersja tego kodeksu z 2011 r., nadała więc wzmiankowanemu przepisowi, w tłumaczeniu K. Clark, w art. 71 brzmienie „mudżahedini Emiratu Islamskiego nie mogą siłą zbierać podatków *ushr*, *zakat* ani darowizn od ludzi, a jeśli zdobędą pieniądze, zbierając *ushr* i *zakat*, powinni wydać je na swoje zgodne z szariatem potrzeby”³⁹. Natomiast N.A. Shah tłumaczy ten przepis *in fine* jako „powinni wydać je na działania zgodne z szariatem”⁴⁰, co – pozbawione zaimka dzierżawczego „swoje” – zakreśla kryterium wydatkowe znacznie szerzej.

Poddając egzegezie zmieniające się przepisy *Layha*, stwierdzić należy, że ta ostatnia nowelizacja miała istotne znaczenie. W latach 2009–2011 zapłata

³⁴ Zob. N.A. Shah, *The Taliban Layeha for Mujahidin and the Law of Armed Conflict*, „International Humanitarian Legal Studies” 2012, nr 3, s. 223.

³⁵ M. Munir, *The Layha for the Mujahideen: An analysis of the code of conduct for the Taliban fighters under Islamic law*, „International Review of the Red Cross” 2011, vol. 93, nr 881, s. 81.

³⁶ Zob. T.H. Johnson, M.C. DuPee, *Analysing the new Taliban Code of Conduct (Layeha): an assessment of changing perspectives and strategies of the Afghan Taliban*, „Central Asian Survey” 2012, nr 1, s. 81.

³⁷ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban Taxation...*, s. 11.

³⁸ K. Clark, *The Layha. Calling the Taleban to Account. Appendix 1. The Taleban Codes of Conduct in English*, Kabul 2011, s. 22. Przy określaniu nazw jednostek redakcyjnych kodeksu *Layha* przyjęto nomenklaturę przewidzianą dla kodeksów w § 55 ust. 3 zd. 2 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283), dalej z.t.p. Przepis ten stanowi, że w ustawie określonej jako „kodeks” ustępy oznaczają się paragrafami („§”).

³⁹ K. Clark, op. cit., s. 12.

⁴⁰ N.A. Shah, *The Islamic Emirate of Afghanistan: A Layeha [Rules and Regulations] for Mujahidin*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2012, nr 35, s. 468.

świadczeń na rzecz talibów pozostawała bowiem, przynajmniej nominalnie, w sferze modalności normatywnej, bez sprecyzowanego obowiązku po stronie potencjalnych aktantów⁴¹. Wprowadzona zmiana, legalizując *de facto* stosowanie przez talibów przemocy przy pobieraniu należności, ukonstytuowała charakter prawny podatków *ushr*, *zakat* i „darowizn” jako świadczeń przymusowych. Jednocześnie świadczeniom tym przydano walor publicznoprawny, przy spełnieniu nieostrego i niesprecyzowanego warunku zgodności celu wydatków z szariatem.

Rozdział 5 *Layha* z 2011 r. regulował w art. 27–33 materię, którą umiejscowić można, transponując na zachodnią siatkę pojęciową, na pograniczu norm prawa podatkowego i prawa finansów publicznych, odnoszącego się do publicznych zasobów pieniężnych oraz operacji tymi zasobami⁴².

Nominalnie rozdział 5 dotyczył zagadnienia podziału łupów, definiując je, w tłumaczeniu K. Clark, jako „własność niewiernych przejętą podczas walki” (art. 27 § 1 zd. 1 *Layha*)⁴³. Z kolei N.A. Shah tłumaczy, tym razem zawężająco, pojęcie łupu w tym przepisie jako „własność walczących niewiernych, zdobytą podczas wojny”⁴⁴, co limituje zdobycz jedynie do własności tych spośród „niewiernych”, którzy podjęli aktywną walkę z talibami.

Pojęcie „niewiernych” i „łupu”

Uważam, że dla interpretacji tego przepisu konieczna jest uprzednia analiza użytych w nim pojęć „niewiernych” i „łupu”.

Oczywiście należy mieć na uwadze, że w retoryce talibów pojęcie „niewiernego” ustalane było w dość arbitralny sposób. Obejmowało ono nie tylko wyznawców innych religii czy innych niż sunnizm odłamów islamu⁴⁵, lecz także lokalnych sunnitów, którzy, ulegając zachodnim wpływom ideologicznym, mieli być skalani i moralnie ułomni, bluźniąc islamowi i Prorokowi poprzez niewiarę. „Niewiernym” mógł być również i muzułmanin, „skażony” ideą demokracji, równości płci czy normami zachodniego społeczeństwa⁴⁶. Skoro więc sami „najeźdźcy” byli „nieczyści”, uznano, że przywara ta dotyka również i tych mieszkańców Afganistanu, którzy współpracują z nimi w jakiegokolwiek formie⁴⁷. Tacy ko-

⁴¹ Por. R. Łapa, *Relacje modalne we współczesnych aktach normatywnych*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2014, nr 2, s. 41–51; por. Z. Ziemiński, *Kompetencja i norma kompetencyjna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1969, nr 4, s. 23–41.

⁴² Por. M. Gaudemet, J. Molinier, *Finanse publiczne*, Warszawa 2000, s. 17.

⁴³ K. Clark, op. cit., s. 7.

⁴⁴ N.A. Shah, *The Islamic...*, s. 462.

⁴⁵ Zob. N. Mohammad, *Religious Minorities in Afghanistan*, „United States Commission on International Religious Freedom Factsheet” 2021, nr 10, s. 3.

⁴⁶ Zob. S. Hussaini, T. Morris, *The Taliban’s Information War: The Tactical Use of Frames*, „Journal of Information Warfare” 2020, nr 4, s. 93.

⁴⁷ Zob. A. Siddique, *‘They Call Us Infidels’: Former Afghan Soldiers Still Live In Hiding To Avoid Taliban Retribution*, „Gandhara”, 13 lipca 2022, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-revenge-killings/31942162.html>, [dostęp: 1.11.2023].

laboranci zastępowali więc w ideologii talibów na sankcję, polegającą na objęciu ich normą prawną, dotyczącą „niewiernych”⁴⁸. Uczeni religijni wskazywali jednoznacznie, że współpraca z niewiernymi, w każdych okolicznościach i z jakiegokolwiek powodu lub usprawiedliwienia, w jakiegokolwiek formie, jest otwartym bluźnierstwem, które nie wymaga nawet uzasadnienia. Każda osoba współpracująca z legalnym rządem lub siłami koalicyjnymi niewiernych miała być osądzana i traktowana jak niewierny⁴⁹. Zakazane było również udzielanie pomocy rannym urzędnikom państwowym. Działanie wbrew tym zakazom groziło, jak wskazywali talibowie w odezwach do ludności, poniesieniem „śmiertelnej i wiecznej odpowiedzialności”⁵⁰, albowiem walka z zagraniczną koalicją i jej marionetkowym rządem stanowi „kosmiczny konflikt między sprawiedliwymi a niewiernymi”⁵¹.

Jak wskazuje M. Sedgwick, nie istnieje oparta na racjonalnych przesłankach *differentia specifica* pomiędzy muzułmanami i „niewiernymi”, a decyzja, czy dany wyznawca islamu jest „prawdziwym” ma najczęściej charakter arbitralny i uzależniona jest od światopoglądu dokonującego takiego rozróżnienia. W islamie istnieją dwa podstawowe sposoby decydowania, kto jest muzułmaninem. Pierwszy, liberalny, polega na prostym zaakceptowaniu jako muzułmanina każdego, kto się za takiego uważa. Talibowie pogląd ten rzecz jasna odrzucali, uznając za wyznawcę islamu tylko taką osobę, która zachowywała się i żyła zgodnie z ich oczekiwaniami. W tym rozumieniu każdy, kto w jakiegokolwiek formie pomaga wrogom islamu, nie jest muzułmaninem. Zatem nawet pobożny policjant może być „niewiernym”, ponieważ pozostając w służbie nielegalnej władzy pomaga wrogom „prawdziwego” islamu – nawet jeśli ten policjant jest wzorem islamskiej bogobojności, a jego pomoc dla władzy polega jedynie na wykonywaniu obowiązków służbowych⁵².

Z kolei łup wojenny (*ghanimah*) należy do dziesięciu najczęściej używanych w ekonomii szariatu (*Sharia economics*) pojęć. Prawo islamskie jest systemem, którego istota obejmuje wszystkie aspekty ludzkiego życia, od religijnego, przez cywilnoprawny, a skończywszy na ekonomicznym. A aspekty ekonomiczne obejmują właśnie w szczególności *ghanimah* i *bait al mal* (skarbiec, własność publiczną, skarb państwa)⁵³. Ten stan skupienia islamskiej jurysprudencji nad za-

⁴⁸ Zob. S. Hussaini, T. Morris, op. cit., s. 99–100.

⁴⁹ Zob. T.H. Johnson, *The Taliban Insurgency and an Analysis of Shabnamah (Night Letters)*, „Small Wars and Insurgencies” 2007, nr 3, s. 330–331.

⁵⁰ Zob. *Jihad is a right in Allah's path – Jihad yesterday, Jihad until the Day of Judgment*, Jamiat-e Jaish al Muslemin, Announcement, 23 kwietnia 2003, <http://hrw.org/campaigns/afghanistan/2006/education/letter9.htm>, [dostęp: 1.11.2023].

⁵¹ Zob. T.H. Johnson, *The Taliban...*, s. 339.

⁵² Zob. M. Sedgwick, op. cit., s. 366–376.

⁵³ Zob. A. Syahputra Bania, N. Faridy, *Intralingual Translation Ability by Students of Sharia Law-Economics Against Popular Scientific Words of Sharia Economics*, [w:] *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the 2nd International Conference on Science, Technology, and Modern Society (ICSTMS 2020)*, red. W. Strielkowski, Dordrecht 2021, s. 11.

gadnieniem łupów wojennych tłumaczy N. Darwish pierwotną arabską plemienną kulturą pustynną, w obrębie której wynagradzano tych mężczyzn, którzy bronili plemienia i zapewniali mu bogactwo, dokonując najazdów⁵⁴. Kultura wojenna jest najczęściej wynikiem adaptacji do trudnego, gwałtownego środowiska i warunków geograficznych, w których wojna jest równocześnie metodą walki o przetrwanie i jednostki, i plemienia, sposobem na powrót do domu „z łupem i jeńcami”⁵⁵. Obyczaje te wykształciły się jeszcze w okresie *dżahilija* („ciemnoty”), jak określa się w piśmiennictwie muzułmańskim czas poprzedzającym pojawienie się islamu⁵⁶. Plemiona arabskie od zawsze zdobywały środki do życia przez napadanie na niesprzymierzone zbiorowości. W islamie tę prostą ideę szczerpawych najazdów, określaną jako *ghazw*, zaadaptowano i rozwinięto do nowych potrzeb i zinstytucjonalizowano ją⁵⁷. Rzecz jasna te grabieże okolicznych plemion pogańskich były motywowane materialnie. Gwarantowały nie tylko zyski w postaci łupów wojennych, lecz także przejmowanie majątków ziemskich w ramach ekspansji terytorialnej⁵⁸. Zabór mienia należącego do niewiernych znalazł nawet usankcjonowanie w Koranie, w którego surze VIII „Łupy” (*al Anfal*), werset 42 zapisano: pamiętajcie! że piątą część łupów, winni jesteście Bogu, Prorokowi, rodzicom, krewnym, sierotom, podróżującym i ubogim⁵⁹.

Wojna i grabieże były elementem gloryfikowanym przez arabską poezję, która wystawiała „piękno łupów”, zdobywanych również samego proroka Mahometa⁶⁰. Jak wskazuje P. Bortkiewicz, to sam Allah gwarantuje walczącym nagrody i łupy, które można zabierać zwyciężonym, jako że najwięcej korzyści niesie udział w zbrojnej walce⁶¹. Zgodnie przecież z postrzeganiem walki zbrojnej w klasycznym islamie „raj leży w cieniu mieczy”⁶². Historycznie pierwszymi, którzy zorganizowali *bait al mal* byli kalifowie Abu Bakr i Omar ibn al-Khattab, którzy nakazali prowadzenie państwowych ksiąg rachunkowych i statystycznych. Przyczynę stanowił rozrost terytorialny kalifatów. Jednakże łupy, *ghanimah*, należały do zasobu własności publicznej od czasów Mahometa. Zasób ten wzrastał w miarę kolejnych podbojów, wykorzystywano go do celów użyteczności pu-

⁵⁴ Zob. N. Darwish, *Cruel and Usual Punishment: The Terrifying Global Implications of Islamic Law*, Thomas Nelson, Nashville 2008, s. 8.

⁵⁵ Zob. K. Pachniak, *Teoria dżihadu od początków islamu do końca XVIII wieku*, Warszawa 2021, s. 26–27.

⁵⁶ Zob. J. Sourdel, D. Sourdel, *Cywilizacja islamu (VII–XIII w.)*, Warszawa 1980, s. 27–34.

⁵⁷ Zob. J. Danecki, *Arabowie*, Warszawa 2001, s. 154.

⁵⁸ Zob. M. Samojedny, *Klasyczny model państwa muzułmańskiego*, [w:] *Acta Erasmiana VI. Ze studiów nad prawem, administracją i ekonomią*, red. M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa, Wrocław 2014, s. 183.

⁵⁹ *Koran*, tłum. J.M.T. Buczański, Warszawa 1858, s. 232.

⁶⁰ Zob. N. Darwish, op. cit., s. 9.

⁶¹ Zob. P. Bortkiewicz, *Czy jest możliwy dialog z islamem?*, „Civitas et Lex” 2016, nr 3, s. 52.

⁶² Zob. M. Sadowski, *Dżihad – święta wojna w islamie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 5, s. 41.

blicznej i wzmocnienia obronności państwa. Wojownicy uprawnieni byli do zatrzymania czterech piątych wartości łupów, należą się one każdemu dorosłemu mężczyźnie biorącemu udział w walce, jednakże ich podział winien nastąpić dopiero poza wrogim terytorium⁶³. Natomiast jedna piąta łupów, określana jako podatek *khoms* (z arabskiego: „piąta część”), trafiała, zgodnie z Koranem, do *bait al mal*⁶⁴, do wykorzystania przez władze⁶⁵. Jednocześnie środki te były poddawane ścisłej kontroli i surowo penalizowano defraudację publicznych pieniędzy, określaną jako „sprzeniewierzenie łupów na ścieżce Allaha”⁶⁶. Regułem *ghanimah* podlegają tak zdobyte ruchomości, jak i nieruchomości⁶⁷, również ludzie, zwłaszcza „niewierni”, mogą być traktowani jak łup⁶⁸. Tak więc obciążenie łupów podatkiem w wysokości 20% od jego wartości znajduje w kulturze islamskiej uzasadnienie w Koranie, jak również w późniejszych praktykach historycznych. Kolejno pojęcie *ghanimah* rozszerzano także na zarobki i wszelkie dochody wyznawców celem zasilenia finansów publicznych⁶⁹. Współcześnie przyjmuje się, że przedmiotem opodatkowania podatkiem *khoms*, według stawki podatkowej 20% „wprost zdefiniowanej w Koranie”⁷⁰, jest *ghanimah*, rozumiana już nie tylko jako łupy wojenne, lecz także: wypracowany zysk (*al-fa'idatu 'l-muktasabah*); prawowity majątek zmieszany z uzyskanym nielegalnie (jak na przykład w wyniku prania pieniędzy); kopaliny i minerały; kamienie szlachetne (w tym te, pozyskiwane z morza przez nurkowanie, również perły); odnaleziony, uprzednio zakopany w ziemi skarb⁷¹. W przeglądowej publikacji z 2022 r. H. Syed, K. Katterbauer oraz Y.G. Sema podkreślają jednak brak zgody poszczególnych szkół prawa islamskiego odnośnie do zakresu pojęcia *ghanimah*⁷². Wprowadzenie takich instrumentów podatkowych jak *khoms* jest uznawane za czynnik, który pozwolił – i nadal pozwala – na sprawne budowanie i organizowanie zbiorowości muzułmańskiej⁷³. Współcześnie C. Whiteside wyróżnia pięć etapów rozwoju or-

⁶³ Zob. K. Pachniak, op. cit., s. 70.

⁶⁴ Zob. A.M. Ali al-Sadig, *Sharia (Islamic Law) Intentions in maintaining public property*, „Taseel of Sciences Journal” 2022, nr 12, s. 91–98.

⁶⁵ Zob. M.K. Khalid Masud, *Sharia Law in The Twenty-first Century*, London–Singapore 2022, s. 263.

⁶⁶ Zob. M.A.S.S. Aldhaferi, A.S. Rosman, N. Bin Marni, A. Shehab, *Forms of Assault on Public Money in Islamic Sharia*, „International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences” 2022, nr 5, s. 1029.

⁶⁷ Zob. R.K. Sherwani, M. Asim, *Land Management in Early Islam*, „Journal of Islamic Thought and Civilization” 2015, nr 1, s. 58–59.

⁶⁸ Zob. K. Pachniak, op. cit., s. 70–71.

⁶⁹ Zob. M. Samojedny, *Klasyczny...*, wyd. cyt., s. 183.

⁷⁰ A. Ghafoori, F. Parvinpour, *The Family's Economy According to Imam Ali's Attitude (PBUH)*, „International Journal of Humanities and Cultural Studies” 2016, nr 1, s. 343.

⁷¹ Zob. S.M. Rizvi, *Khums in The Qur'an & History*, <https://www.al-islam.org/khums-islamic-tax-sayyid-muhammad-rizvi/khums-quran-history>, [dostęp: 29.11.2023].

⁷² Zob. H. Syed, K. Katterbauer, Y.G. Sema, *Islamic Law: Economics, Property & Taxation*, „International Research And Policy Journal” 2022, nr 1, s. 6.

⁷³ Zob. M. Samojedny, op. cit., s. 183.

ganizacji terrorystycznej: budowę, ekspansję, stabilizowanie zdobytych wpływów, dalszą ekspansję, rozkwit⁷⁴. W obrębie każdej z tych faz za kluczowe uznać trzeba, obok zapewnienia poparcia społecznego, zdobycie finansowania⁷⁵. Łupy wojenne jako źródło finansowania są kluczowe w fazie pierwszej ekspansji organizacji⁷⁶. Ich sprzedaż pozwala bowiem na realizację fazy trzeciej, „stabilizacyjnej”⁷⁷.

„łupy” jako źródło dochodów podatkowych talibów. Rozważania prawnoporównawcze

Wydaje się, że właśnie realizacji tej stabilizacyjnej fazy służyły normy rozdziału 5 talibskiego kodeksu *Layha* z 2011 r., określające w art. 27 § 1 zd. 1 łup, jak już wyżej wskazano, jako własność niewiernych przejętą podczas walki.

Przepis art. 27 § 1 zd. 2–3 *Layha* nakazywał, aby jedną piątą łupu przekazać urzędnikowi prowincji, co będzie traktowane przez władzę zwierzchnią jako zapłata *khoms*. Pozostałe cztery piąte zdobyczy należy do mudżahedinów, którzy byli na linii frontu. Art. 31 i 32 stanowiły, że mienie, prywatne bądź należące do administracji państwowej, zajęte bez prowadzenia walki, w całości przypadają *bait al mal*, czyli stanowią własność publiczną. Zgodnie z art. 33 *Layha*, regulacja powyższa dotyczyła również przejętej bez walki gotówki w bankach i urzędach publicznych. Również ona stanowić miała własność publiczną.

Art. 33 zd. 3 i 4 *Layha* zawierały jednak zastrzeżenie, że jeżeli przejęte środki pieniężne zostały już przez bojowników rozdane robotnikom i pracownikom sektora publicznego, imam, sędzia lub urzędnik prowincji mogli takich beneficjentów ukarać, ale nie mogli zażądać od ukaranych zwrotu pieniędzy⁷⁸.

Na gruncie prawnoporównawczym, pozwalającym na konsolidację wiedzy o prawie i jego zrozumienie⁷⁹, „zarówno w warstwie teoretycznej, jak i empirycznej”⁸⁰, wskazać można na pewną analogię między regulacją wskazanych w zdaniu poprzedzającym przepisów *Layha* a przepisami prawa polskiego. Już przepisy kodeksu zobowiązań z 1933 r.⁸¹ określały sytuacje, w których ustawodawca wy-

⁷⁴ Zob. C. Whiteside, *New Masters of Revolutionary Warfare: The Islamic State Movement (2002–2016)*, „Perspectives on Terrorism” 2016, nr 4, s. 7.

⁷⁵ Zob. S. Kalyvas, *Logic of Violence in Civil War*, Cambridge 2006, s. 112–113.

⁷⁶ Zob. C. Whiteside, op. cit., s. 10.

⁷⁷ Zob. P. Johnston, J. Shapiro, H. Shatz, B. Bahney, D. Jung, P. Ryan, J. Wallace, *Foundations of the Islamic State: Management, Money, and Terror in Iraq, 2005–2010*, Santa Monica 2016, s. 192.

⁷⁸ Zob. K. Clark, op. cit., s. 7.

⁷⁹ Zob. E. Özücü, *Enigma of Comparative Law. Variations on Theme for the Twenty-first Century*, Leiden–Boston 2004, s. 34.

⁸⁰ B. Kowalczyk, *Kilka uwag o praktycznym znaczeniu komparatystyki prawniczej*, [w:] *Cywilizacja administracji publicznej. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UW r. dra hab. Jana Jeżewskiego*, red. J. Korczak, Wrocław 2018, s. 247.

⁸¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598).

łączał możliwość żądania zwrotu świadczenia, które należałoby uznać za nienależne⁸². Art. 131 pkt 2 k.z. stanowił, że nie można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli spełnione świadczenie odpowiada obowiązkowi moralnemu, względem przyzwoitości lub zwyczajowi. Źródłem obowiązków, o których mowa w tym przepisie, były, traktowane w kategoriach przyjętych powszechnie w stosunkach społecznych lub towarzyskich norm postępowania, nakazy religii, moralności, honoru lub przyzwoitości⁸³. *De lege lata* przepis art. 411 pkt 2 kodeksu cywilnego⁸⁴ zawiera regulację, że nie można żądać zwrotu świadczenia, jeżeli spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego.

Wyrazić można – rzecz jasna *toutes proportions gardées* – przekonanie, że w obu przypadkach, tak kodeksu *Layha* talibów, jak i polskiego prawa cywilnego, wykluczenie roszczenia restytucyjnego polegające na braku możliwości żądania spełnienia świadczenia nienależnego, znajduje swoje uzasadnienie pozaprawne⁸⁵. Uzasadnieniem tym są względy etyczne i moralne⁸⁶, w ramach których spełnione świadczenie jest w odbiorze społecznym uznawane za słuszne, a żądanie jego zwrotu byłoby postrzegane negatywnie⁸⁷. Korzeni unormowań zawartych w art. 131 pkt 2 k.z. oraz w art. 411 pkt 2 k.c. można poszukiwać w spotykanych w prawie rzymskim konstrukcjach zobowiązania naturalnego⁸⁸. Zresztą K. Kolańczyk wskazuje właśnie przepis art. 411 pkt 2 k.c. jako przykład jurydycznej trwałości koncepcji *legis romanae*, podkreślając jednak, że jej znaczenie jest obecnie niewielkie⁸⁹.

Jestem zdania, że *ratio legis* regulacji zawartej w art. 33 zd. 3 i 4 *Layha*, wyłączającej możliwość żądania przez władze zwrotu gotówki przejętej przez bojowników bez walki, a rozdanej potrzebującym, można wyjaśnić, posiłkując się również i polską, cywilistyczną literaturą przedmiotu. Celem tego rozstrzygnięcia talibskiego prawodawcy było potwierdzenie definitywności pewnych rozporządzeń nieodpłatnych, które pozostawały *contra legem*, ale były zgodne z powinnościami moralnymi. System prawny talibów udzielił tu więc *ex post* sankcji prawnej takim nieodpłatnym przesunięciom majątkowym, które miały uzasadnienie w regułach moralnych⁹⁰.

⁸² Zob. J. Halberda, *Nienależne świadczenie w polskim Kodeksie zobowiązań z 1933 r. na tle porównawczym*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2016, nr 1, s. 82–83.

⁸³ Zob. L. Domański, *Instytucje Kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny. Część ogólna*, t. 3, Warszawa 1936, s. 584.

⁸⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1360 z późn. zm.).

⁸⁵ Por. D. Fuchs, A. Malik, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna* (art. 353–534), red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, s. 384.

⁸⁶ Por. wyrok SN z dnia 9 kwietnia 2019 r., V CSK 20/18, LEX nr 2642777.

⁸⁷ Zob. A. Grzesiok-Horosz, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023, Legalis, kom. do art. 411, nb. 4.

⁸⁸ Zob. M. Kalinowski, *Spełnienie świadczenia odpowiadającego zasadom współżycia społecznego a zobowiązanie naturalne. Kilka refleksji z perspektywy historycznoprawnej*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2016, tom 19, s. 78.

⁸⁹ Zob. K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 2021, s. 372.

⁹⁰ Por. M. Wilejczyk, *Nieodpłatne świadczenia czyniące zadość obowiązkowi moralnemu*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 9, s. 93.

Skuteczny system podatkowy jako narzędzie wspomagające przejęcie władzy przez talibów

Te, zalegalizowane przez przepisy rozdziału 5 *Layha* z 2011 r., wpływy z łupów zaspokajały większość potrzeb talibów na poziomie lokalnym, począwszy od pensji bojowników, poprzez koszty transportu i paliwa, do zakupów broni i materiałów wybuchowych⁹¹. *Layha*, ukoronowanie reform podatkowych talibów, stanowiła przykład ujęcia nakazów o religijnej proveniencji w ramy normatywne i zapewniła uporządkowanie finansów publicznych, zniechęcając do praktyk lub zachowań podważających cele i legitymację ruchu, takich jak wymuszenia i korupcja⁹². Jednocześnie zapewniano coraz większy przepływ środków do właściwego organu centralnego, jakim była Komisja Finansowa talibów⁹³, wyspecjalizowany departament, podległy bezpośrednio najwyższemu przywódcy⁹⁴. Już w 2018 r. Komisja Finansowa talibów posiadała oddziały w 31 z 34 prowincji Afganistanu i rozpoczęło budowę struktur podatkowych na poziomie każdego dystryktu. W roku 2019 talibowie ściągali już podatki od większości firm na terenie państwa, od sklepów na bazarach do prywatnych klinik, nawet na obszarach niekontrolowanych przez siebie. Wdrożenie całej „reformy” podatkowej zajęło talibom półtorej dekady (2005–2019). Zmian nie forsowano zbyt szybko, celem uniknięcia rozłamu czy wewnętrznych konfliktów. Jednocześnie, od 2019 r., stanowczo eliminowano zachowania społecznie niepożądane, w szczególności porwania dla okupu⁹⁵. Podstawę prawną w tym zakresie zwalczania takich zachowań kreował przepis art. 73 *Layha* z 2011 r., który stanowił, że „zabrania się porwania ludzi dla okupu pod jakimkolwiek pretekstem, a właściwy lokalny urzędnik musi temu zapobiec. Jeśli ktoś zrobi to w imieniu Emiratu Islamskiego, urzędnik prowincji, za zgodą kierownictwa, rozbroi go i surowo ukarze”⁹⁶. Rozbrojenie jako kara hańbiąca, zagrażająca bytowi rodziny bojownika, było co do zasady zakazane przez art. 67 *Layha* z 2011 r. („broń w rękach ludzi nie będzie zabierana w ramach rozbrojenia”)⁹⁷. Przepis art. 73 *Layha*, dopuszczający wymierzenie takiej kary, stanowił *lex specialis* w stosunku do ogólnej klauzuli z art. 67 tego kodeksu.

Tak skonstruowany aparat skarbowy umożliwił talibom nawet opodatkowanie wielkich firm telekomunikacyjnych (operatorów telefonii komórkowej) i budowlanych (wykonawców zleceń rządowych), co przybrało o tyle powszechną

⁹¹ Zob. G. Peters, *How Opium Profits the Taliban*, „Peaceworks” 2009, nr 62, s. 19–20.

⁹² Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban Taxation...*, s. 11; B. Rubin, *Saving Afghanistan*, „Foreign Affairs” 2007, nr 1, s. 6

⁹³ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban Taxation...*, s. 11.

⁹⁴ Zob. S. Afsar, C. Samples, T. Wood, *The Taliban. An Organizational Analysis*, „Military Review” 2008, nr 5–6, s. 65.

⁹⁵ Zob. R. Amiri, A. Jackson, *Taliban Taxation...*, s. 13–14; Zob. T.H. Johnson, M.C. DuPee, *Analysing...*, s. 82.

⁹⁶ K. Clark, *The Layha...*, s. 12.

⁹⁷ Ibidem.

formę, że w kalkulacjach kontraktów rządowych z góry uwzględniano podatek na rzecz talibów, określając go jako „dodatkowe ryzyko związane z bezpieczeństwem projektu”. Talibowie zaś, po dokonaniu na ich rzecz stosownej zapłaty, zezwalali na realizację projektów użyteczności publicznej, takich jak budowa dróg i budowa mostów⁹⁸. Pewnym *novum* było doliczanie dodatkowych, „właśnych” podatków do rachunków za energię elektryczną, wystawianych przez państwowe przedsiębiorstwo energetyczne, co zapewniło talibom, jak ogólnie określili w 2019 r. A. Jackson i F. Weigand, miliony dolarów rocznie⁹⁹.

Do roku 2021 talibowie w całości przejęli kontrolę nad służbami publicznymi – i stali się *de facto* władzą w Afganistanie. Ruch ten uzyskał „rząd dusz” w społeczeństwie. Talibowie pobierali podatki i cła od całej niemal populacji państwa i od niemal wszystkich przedsiębiorstw i organizacji pomocowych. Kontrolowali ceny produktów i wydawali międzynarodowym organizacjom pozarządowym pozwolenia na pracę na swoich terenach¹⁰⁰.

Opisany powyżej *casus* Afganistanu i czerpania przez talibów zysków z opodatkowania ludności i przedsiębiorstw cechuje się o tyle wyjątkowością w 2021 r. przejęli oni pełnię władzy w całym państwie¹⁰¹, na obszarze którego do sierpnia 2021 r. pobierali tak podatki oficjalne (*maliat*), jak i te islamskie¹⁰². Stanęli oni po przejęciu władzy nad państwem przed wyzwaniem, które polegało na podjęciu decyzji, czy należy zintegrować te dwa systemy podatkowych w jeden, czy też utrzymywać je jako dwa odrębne. Jak wskazał w lutym 2022 r. W. Byrd, talibowie wybrali drugą z tych opcji, traktując zebrane podatki oficjalne (*maliat*) jako dodatek do danin, nakładanych w oparciu o tradycyjne islamskie normy podatkowe¹⁰³.

Ponad wszelką wątpliwość wspólnota międzynarodowa oraz siły ISAF przegrały wspomnianą już wcześniej walkę o „zdobycie serc i umysłów” Afgańczyków. Zwycięstwo w tej walce odnieśli talibowie, co świadczy o trafności rozpoznania przez nich potrzeb społeczeństwa¹⁰⁴ i stanowi *sui generis* komplement kompetencyjny dla autorów kodeksu *Layha*, który – na gruncie normatywnym – w istotny sposób pomógł w wygraniu przez talibów tej specyficznej bitwy.

⁹⁸ Zob. S.S. Smith, *Service Delivery in Taliban-Influenced Areas of Afghanistan*, „United States Institute of Peace Special Report” 2020, nr 465, s. 15–17.

⁹⁹ Zob. A. Jackson, F. Weigand, *The Taliban’s War for Legitimacy in Afghanistan*, „Current History” 2019, nr 4, s. 144.

¹⁰⁰ Zob. A. Baczek, *Legal Rule and Tribal Politics: The US Army and the Taliban in Afghanistan (2001–13)*, „Development and Change” 2016, nr 6, s. 1426.

¹⁰¹ Zob. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie sytuacji w Afganistanie 2021/2712 RSP, 2022/C 67/16 (Dz. U. UE C z dnia 8 lutego 2022 r.).

¹⁰² Zob. J. Bjelica, K. Clark, *One Land, Two Rules (1): Service delivery in insurgent-affected areas, an introduction*, „Afghanistan Analysts Network Report”, 6 grudnia 2018 r., s. 2.

¹⁰³ Zob. W. Byrd, *Taliban Are Collecting Revenue – But How Are They Spending It?*, United States Institute of Peace, 2 lutego 2022 r., <https://www.usip.org/publications/2022/02/taliban-are-collecting-revenue-how-are-they-spending-it>, [dostęp: 25.10.2023].

¹⁰⁴ Por. M. Munir, op. cit., s. 81.

„Podatek palestyński”. Państwo jako *sui generis* inkasent podatku

Odrębne, szczególne wręcz w skali świata, rozwiązanie w zakresie praktyk podatkowych wprowadziła w XX w. OWP.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że była ona historycznie pierwszą organizacją terrorystyczną, która zgromadziła na tyle olbrzymie środki, że już w 1985 r. uzyskiwała, jak wskazuje M. Jaworski, dochody z inwestycji finansowych rządu 500 000 000 dolarów rocznie, zaś „akumulacja kapitału stała się celem na równi z postulatami politycznymi”¹⁰⁵. Zasobność Organizacji Wyzwolenia Palestyny pozwoliła jej nawet na udzielanie pożyczek rządowi państw (Nikaragui – 12 000 000 dolarów w 1981 r. oraz Irakowi – 100 000 000 dolarów w 1986 r.) oraz na dokonywanie inwestycji zagranicznych w Syrii, Gwinei, na Malediwach i – jak twierdzi D. Pipes – również w PRL¹⁰⁶.

L. Napoleoni określa przypadek OWP jako przykład sukcesu grupy terrorystycznej, której przetrwanie i przejście do głównego nurtu polityki wynikało przede wszystkim z umiejętnego gospodarowania finansami. Po okresie początkowego uzależnienia od darowizn z innych krajów arabskich „rozważne i sprytne obchodzenie się z długoterminowymi inwestycjami przekształciło ją w finansowego kolosa na Bliskim Wschodzie, którego nie można ignorować”¹⁰⁷. R. Ehrenfeld określiła majątek OWP pod koniec XX w. na kwotę 58 miliardów dolarów¹⁰⁸.

Formę finansowania działalności z opodatkowania wprowadziła OWP już od lat 60. XX w. we współpracy z rządami 14 państw arabskich¹⁰⁹. Mianowicie za pośrednictwem tych rządów OWP dokonywała poboru podatków od Palestyńczyków pracujących w tych państwach. Palestyńczycy podlegają takiemu opodatkowaniu niezależnie od ich aktualnego statusu obywatelskiego czy posiadanych paszportów¹¹⁰.

Samą ideę wprowadzenia takiego systemu opodatkowania budowano już, jak wywodzi A. Iyad, od 1959 r., debaty dotyczyły jedynie stawki podatku¹¹¹.

Jestem jednak zdania, że genezę tej koncepcji można datować na dwie dekady wcześniej. W 1937 r. Wielki Mufti Jerozolimy Muhammad Amin Hajj al-Hus-

¹⁰⁵ M. Jaworski, *Ewolucja ugrupowań terrorystycznych*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 3–4, s. 33.

¹⁰⁶ Zob. D. Pipes, op. cit., s. 115; por. J. Siekiera, *Trudne relacje Polski z Palestyną*, „Acta Erasmiana” 2017, nr 15, s. 21–29.

¹⁰⁷ Zob. L. Napoleoni, *Modern Jihad. Tracing the Dollars behind the Terror Networks*, London 2003, s. 63.

¹⁰⁸ Zob. R. Ehrenfeld, *Intifada Gives Cover to Arafat's Graft and Fraud*, American Center for Democracy, 22 czerwca 2001, <https://acdemocracy.org/intifada-gives-cover-to-arafats-graft-and-fraud/>, [dostęp: 25.10.2023].

¹⁰⁹ Zob. P. Mattar, *The PLO and the Gulf Crisis*, „Middle East Journal” 1994, nr 1, s. 33.

¹¹⁰ Zob. A.F. Kassim, *The Palestine Liberation Organization's Claim to Status: A Juridical Analysis under International Law*, „Denver Journal of International Law and Policy” 1980, nr 1, s. 25.

¹¹¹ Zob. A. Iyad, *My Home, My Land*, New York 1981, s. 36–37.

seini¹¹², po wywołaniu antysemickich zamieszek w kontrolowanej przez Brytyjczyków Palestynie, w obawie o swoje bezpieczeństwo zbiegł do Bagdadu, ściągając tam swoich zwolenników¹¹³. Tam „umeblował administrację Iraku wykształconymi Palestyńczykami, którzy obsadzili stanowiska urzędnicze”¹¹⁴, w zamian za co zażądał opodatkowania ich wynagrodzeń 2% podatkiem „na rzecz sprawy”¹¹⁵. Z całą pewnością ten trwający do 1941 r. precedens, pomimo jego krótkotrwałości¹¹⁶, nadał koncepcji „zewnętrznego”, czyli wychodzącego poza geograficzne i polityczne granice Palestyny opodatkowania, cechy wykonalności.

Zdecydowaną niechęć do takiej formy opodatkowania wyrażały od początku Jordania i Liban, które traktowały militarne i fiskalne zapędy OWP jako bezpośrednie zagrożenie dla swojej suwerenności, jednak już w styczniu 1965 Irak i Kuwejt zadeklarowały, że będą pobierać 3,5% podatku od wynagrodzeń Palestyńczyków zatrudnionych w sektorze publicznym¹¹⁷. Podczas tajnego szczytu Ligi Arabskiej w Casablance we wrześniu 1965 r.¹¹⁸ strona palestyńska postawiła wobec wszystkich jego uczestników żądania w zakresie umożliwienia przymusowego poboru Palestyńczyków żyjących w państwach arabskich oraz wprowadzenia w systemach prawnych tych państw miesięcznego podatku dla OWP¹¹⁹.

Pierwszą taką regulację wprowadzono w Iraku, gdzie diaspora palestyńska była szczególnie liczna już od lat 50. XX w¹²⁰. Ustawa nr 130 o dochodach gmin z 1965 r. (*1965 Law on the Revenues of Municipalities no. 130*)¹²¹ przewidywała, że 3% miesięcznych wynagrodzeń Palestyńczyków pracujących w irackiej administracji publicznej, samorządowej, przedsiębiorstwach państwowych i firmach sektora prywatnego, będzie potrącana i przekazywana na konto Narodowego Funduszu Palestyny (*Palestine National Fund*, PNF). Obowiązkowi podatkowemu podlegała każda pracująca osoba pochodzenia palestyńskiego, nawet jeśli uzyskała irackie obywatelstwo. W przypadku braku możliwości udokumentowania dochodów, podlegały one oszacowaniu przez komisję powołaną przez Dyrektora Biura OWP w Bagdadzie. Rozstrzygnięcia tej komisji były ostateczne i nie podle-

¹¹² Por. R. Bobkier, *Islam a III Rzesza: muzulmańska Dywizja Waffen-SS Handschar*, „Zeszyty Luksemburskie” 2014, nr 4, s. 121–139.

¹¹³ Zob. B.M. Nafi, *Arabism, Islamism and the Palestine Question 1908–1941. A Political History*, Ithaca Press, London 1998, s. 310.

¹¹⁴ J.C. Hurewitz, *The Struggle for Palestine*, New York 1968, s. 146.

¹¹⁵ Zob. B. Rubin, *The Arab States and the Palestine Conflict*, Syracuse 1981, s. 120.

¹¹⁶ Por. R. Bobkier, *Lebensraum” a „dar al-islam”. Bliskość przestrzeni ideologicznych nazizmu i islamu*, „The Peculiarity of Man” 2014, nr 1, s. 239–256.

¹¹⁷ Zob. J. Churba, *Fedayeen and the Middle East Crisis*, Maxwell 1969, s. 21–22.

¹¹⁸ Por. J. Creed, *The impact of Arab summits on conflict management in inter-Arab relations*, „New Political Science” 1992, nr 1–2, s. 159–184.

¹¹⁹ Zob. L.A. Brand, *Palestinians in the Arab World: Institution Building and the Search for State*, New York 1988, s. 149.

¹²⁰ Zob. W.J. Mehl, *Student Life in Baghdad*, „Bulletin of the American Association of University Professors” 1954/1955, nr 4, s. 606.

¹²¹ Por. M. de Zeeuw, *Legal and Policy Review*, Chemonics 2015, s. 38–40.

gały zaskarżeniu. Analogiczne unormowania weszły w życie w 1965 r. w Syrii, Kuwejcie i Katarze, w 1968 r. w Abu Dhabi, gdzie stawka podatku wynosiła 5%¹²², oraz w 1970 r. w Libii (stawka podatku 8%)¹²³. Natomiast w 1973 roku „podatek palestyński” wprowadzono w całych Zjednoczonych Emiratach Arabskich¹²⁴.

H. Cobban w publikacji z 1984 r. wskazała wprawdzie, że od 1968 r. do pobierania takiego podatku skłoniono również jednak i władze Jordanii¹²⁵, pogląd ten jest jednak odosobniony w piśmiennictwie. Natomiast w publikacji z tego samego roku J. Becker jednoznacznie określiła Jordanię jako wyjątek, albowiem monarchowie tego państwa konsekwentnie odmawiali tej formy wsparcia dla OWP¹²⁶.

W większości państw arabskich wprowadzono zresztą już wcześniej również i 2% „podatek palestyński” od biletów na imprezy rozrywkowe¹²⁷. Praktykę tę zapoczątkowała fatwa syryjskiej Rady Ulemów z dnia 17 grudnia 1947 r., proklamująca „świętą wojnę” przeciwko Żydom i wzywająca do zbiórki funduszy na obronę sanktuariów w Jerozolimie przed „nową krucjatą”¹²⁸.

Te pobrane przez administracje podatkowe poszczególnych państw należności przekazywane były następnie do PNF. Zasoby tego pełniącego rolę ministerstwa finansów OWP funduszu przechowywane są w skarbcu w Jordanii¹²⁹, zaś jego zarząd mieścił się od lat 80. XX w. w mieście Ramallah, pełniącym funkcję faktycznej stolicy palestyńskiej¹³⁰. Zadaniem Funduszu było, od jego założenia, finansowanie departamentów (ministerstw) OWP, w tym misji dyplomatycznych oraz działalności zagranicznej¹³¹.

Omawiany podatek funkcjonuje nieprzerwanie do chwili obecnej. W piśmiennictwie dostrzegalne są jednak różnice odnośnie do wskazań jego stawki. Mianowicie H. Cobban określiła w 1984 r. jego (stałą) stawkę na 5 do 7% od dochodu brutto¹³², natomiast C.A. Rubenberg wskazała w 1983 r., że zasadnicza, podstawowa stawka jest niższa, a jedynie w latach 80. XX wieku podwyższono ją tymczasowo na 5 do 7%¹³³. W 1990 r. w czasie przesłuchań przed Komisją Są-

¹²² Zob. E. O’Ballance, *Arab Guerrilla Power, 1967–1972*, London 1973, s. 49–50.

¹²³ Zob. C. Dobson, R. Payne, *The Weapons of Terror. International Terrorism at Work*, London 1979, s. 82.

¹²⁴ Zob. A.F. Kassim, op. cit., s. 25.

¹²⁵ Zob. H. Cobban, *The Palestinian Liberation Organisation: People, Power and Politics*, Cambridge 1984, s. 45.

¹²⁶ Zob. J. Becker, *The PLO: The Rise and Fall of the Palestine Liberation Organization*, London 1984, s. 177.

¹²⁷ Zob. J. Laffin, *Fedayeen: The Arab-Israeli Dilemma*, London 1973, s. 99–100.

¹²⁸ Zob. B. Rubin, *The Arab...*, s. 182.

¹²⁹ Zob. J.D. Howley, *Measuring Up: Do the Palestinian Homelands Constitute a Valid State Under International Law?*, „Penn State International Law Review” 1990, nr 2, s. 342.

¹³⁰ Zob. C.A. Rubenberg, *The Civilian Infrastructure of the Palestine Liberation Organization*, „Journal of Palestine Studies” 1983, nr 3, s. 56.

¹³¹ Zob. J.D. Howley, op. cit., s. 342.

¹³² Zob. H. Cobban, op. cit., s. 14.

¹³³ Zob. C.A. Rubenberg, op. cit., s. 58.

downictwa Senatu USA D. Pipes określał stawkę tego podatku na 3 do 6%, nie wskazując jednak źródła tych informacji¹³⁴.

Ten „podatek palestyński” doznał istotnych, choć przejściowych zakłóceń w czasie pierwszej wojny nad Zatoką Perską (1990–1991), kiedy to wskutek upadku gospodarki irackiej i rozproszenia społeczności palestyńskiej w Kuwejcie zanikły wpłaty z tych państw, kluczowych źródeł dochodów podatkowych PNF¹³⁵.

W XXI w. ten „podatek dla fedainów” (*Fedayeen tax*)¹³⁶ czy „podatek wolnościowy” (*Liberation Tax*) w stawce (jak wypowiedział się w 2013 r. N. Parsons) 3% jest nadal pobierany od Palestyńczyków zatrudnionych w państwach Zatoki Perskiej i w Egipcie¹³⁷.

Przez cały okres istnienia tego mechanizmu podatkowego podział uzyskanych kwot i sposób ich wydatkowania stanowiły przedmiot sporu pomiędzy „skonfederowanymi” w ramach OWP ugrupowaniami¹³⁸. Wzmacniało to rolę Jordanii, faktycznego – wobec przechowywania zgromadzonych należności w Ammanie – dysponenta tych środków. Z uwagi na faworyzowanie przez rządzących Jordanią Haszymidów organizacji Fatah, otrzymywała ona nieproporcjonalnie więcej niż palestyńskie organizacje lewicowe¹³⁹, które skupiły się na rozwijaniu swojej obecności wśród mas palestyńskich¹⁴⁰. Już w latach 90. XX w. podkreślano, że ta praktyka „pogłębia tylko ekonomiczne, polityczne i militarne uzależnienie Palestyńczyków od państw arabskich”¹⁴¹.

Zakończenie

Oba opisane rozwiązania prawne stanowiąc mogą istotne źródło informacji na temat mechanizmów finansowania terroryzmu, albowiem ukazują, w jaki sposób organizacje terrorystyczne implementują własne, swoiste narzędzia opodatkowania w celu zdobycia środków niezbędnych do prowadzenia działań i utrzymania struktury organizacyjnej.

¹³⁴ Zob. D. Pipes, op. cit., s. 114.

¹³⁵ Zob. N. Parsons, *The Politics of the Palestinian Authority: From Oslo to al-Aqsa*, London – New York 2005, s. 128–129.

¹³⁶ J. Laffin, *Fedayeen...*, op. cit., s. 102.

¹³⁷ Zob. N. Parsons, *The Palestine Liberation Organization*, [w:] *Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*, red. J. Peters, D. Newman, Hoboken 2013, s. 213–214. W tym miejscu wyrażam głębokie podziękowanie dla personelu przedstawicielstw dyplomatycznych RP w państwach arabskich za próbę pomocy w uzyskaniu informacji dotyczących aktualnego stanu prawnego odnośnie do „podatku palestyńskiego”.

¹³⁸ Zob. I. Jad, *From Salons to the Popular Committees: Palestinian Women 1919–1989*, [w:] *Intifada: Palestine at the Crossroads*, red. J.R. Nassar, R. Heacock, New York 1990, s. 131–132.

¹³⁹ Zob. J.R. Hiltermann, *Behind the Intifada*, Princeton 1991, s. 50–51.

¹⁴⁰ Zob. F.S. Leopardi, *The Popular Front for the Liberation of Palestine during the First Intifada: From Opportunity to Marginalization (1987–1990)*, „British Journal of Middle Eastern Studies” 2017, nr 2, s. 270.

¹⁴¹ L.C. Blevins, *The PLO. A Victory in Terrorism?*, Fort Leavenworth, Kansas 1991, s. 59.

Kodeks *Layha* świadczy o tym, że talibowie dostrzegli wartość systematycznego i uporządkowanego poboru podatków, dążąc do uzyskania samodzielności finansowej i zmniejszenia zależności od źródeł zewnętrznych. Analiza przepisów *Layha* pozwala również zrozumieć, jak organizacje terrorystyczne mogą wykorzystywać systemy opodatkowania do wywierania kontroli społecznej i politycznej oraz umacniania swej pozycji w społecznościach lokalnych, manifestując władzę i zdolność do egzekwowania „własnych” norm prawnych.

Z kolei „podatek palestyński”, praktyka złożona i wielowymiarowa, generowała środki finansowe, stanowiące istotne źródło finansowania działalności OWP. Zarazem znaczenie tego „systemu opodatkowania” jest widoczne nie tylko w aspekcie finansowym, ale także politycznym i społecznym. Mechanizm ten przyczynił się do utrzymania OWP jako istotnego gracza na scenie politycznej Bliskiego Wschodu, jednocześnie jednak pogłębiał uzależnienie Palestyńczyków od państw arabskich. Podkreśla on także rolę, jaką finanse odgrywają w geopolitycznej dynamice całego regionu.

Publikacja wykazuje, że efektywne zwalczanie terroryzmu wymaga nie tylko ścisłego monitorowania kanałów finansowych i stosowania sankcji, ale także głębszego zrozumienia wewnętrznych mechanizmów finansowania stosowanych przez organizacje terrorystyczne. Dalsze badania nad źródłami finansowania terroryzmu, w tym analiza opisanych rozwiązań są kluczowe dla rozwoju skutecznych strategii przeciwdziałania terroryzmowi na poziomie globalnym. Pogłębiona wiedza na temat systemów opodatkowania stosowanych przez organizacje terrorystyczne może przyczynić się do lepszego zrozumienia ich struktur finansowych i identyfikacji potencjalnych punktów nacisku, które można wykorzystać do zakłócenia ich działalności.

Bibliografia

Prace zwarte

- Amiri R., Jackson A., *Taliban Taxation in Afghanistan (2006–2021)*, Institute of Development Studies, Brighton 2022.
- Badalič V., *Taking „Civilian Criminals” as Hostages: Civilian Victims of Abductions by the Afghan Taliban*, [w:] *The War Against Civilians. Victims of the „War on Terror” in Afghanistan and Pakistan*, red. V. Badalič, Palgrave Macmillan, Cham 2019.
- Baraniak K., *Hamas – terroryści czy walczący o swoje państwo?*, [w:] *Bezpieczeństwo Azji w XXI wieku – wybrane aspekty*, red. W. Śmiałek, Ł. Kominek, Wojskowa Akademia Techniczna, Poznań 2021.
- Becker J., *The PLO: The Rise and Fall of the Palestine Liberation Organization*, Weidenfeld, London 1984.
- Blevins L.C., *The PLO. A Victory in Terrorism?*, Fort Leavenworth, Kansas 1991.

- Bobkier R., *Islam a III Rzesza: muzułmańska Dywizja Waffen-SS Handschar*, „Zeszyty Luksemburskie” 2014, nr 4, s. 121–139.
- Bobkier R., *Lebensraum” a „dar al-islam”. Bliskość przestrzeni ideologicznych nazizmu i islamu*, „The Peculiarity of Man” 2014, nr 1, s. 239–256.
- Bobkier R., *Terroryzm w piśmiennictwie lat 70. XX w. Czy dawna oś sporu zachowała aktualność?*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona w Legnicy” 2023, nr 1, s. 27–50.
- Brand L.A., *Palestinians in the Arab World: Institution Building and the Search for State*, Columbia University Press, New York 1988.
- Chadha V., *Lifeblood of Terrorism. Countering Terrorism Finance*, Bloomsbury, London – New Delhi – New York – Sydney 2015.
- Churba J., *Fedayeen and the Middle East Crisis*, Air University Aerospace Studies Institute, Maxwell 1969.
- Clark K., *The Layha. Calling the Taleban to Account. Appendix 1. The Taleban Codes of Conduct in English*, Afghanistan Analysts Network, Kabul 2011.
- Cobban H., *The Palestinian Liberation Organisation: People, Power and Politics*, Cambridge University Press, Cambridge 1984.
- Danecki J., *Arabowie*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2001.
- Darwish N., *Cruel and Usual Punishment: The Terrifying Global Implications of Islamic Law*, Thomas Nelson, Nashville 2008.
- Dobson C., Payne R., *The Weapons of Terror. International Terrorism at Work*, Macmillan, London 1979.
- Domański L., *Instytucje Kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny. Część ogólna*, t. 3, Wydawnictwo M. Ginter, Warszawa 1936.
- Filipkowski W., *System rozpoznawania i wykrywania finansowania organizacji terrorystycznych w ujęciu prawnym i kryminalistycznym*, Temida2, Białystok 2021.
- Fuchs D., Malik A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Fras, M. Habdas, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Gaudemet M., Molinier J., *Finanse publiczne*, PWN, Warszawa 2000.
- Giustozzi A., *The Taliban at War: 2001–2021*, Oxford University Press, New York 2019.
- Glenny M., *McMafia. Zbrodnia nie zna granic*, Wydawnictwo W.A.B, Warszawa 2009.
- Grzesiok-Horosz A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Hiltermann J.R., *Behind the Intifada*, Princeton University Press, Princeton 1991.
- Hurewitz J.C., *The Struggle for Palestine*, Schocken Books, New York 1968.
- Iyad A., *My Home, My Land*, Time Books, New York 1981.
- Jad I., *From Salons to the Popular Committees: Palestinian Women 1919–1989*, [w:] *Intifada: Palestine at the Crossroads*, red. J.R. Nassar, R. Heacock, Praeger, New York 1990.

- Johnston P., Shapiro J., Shatz H., Bahney B., Jung D., Ryan P., Wallace J., *Foundations of the Islamic State: Management, Money, and Terror in Iraq, 2005–2010*, RAND Corporation, Santa Monica 2016.
- Kalyvas S., *Logic of Violence in Civil War*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Khalid Masud M.K., *Sharia Law in The Twenty-first Century*, World Scientific, London-Singapore 2022.
- Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Koran*, tłum. J.M.T. Buczacki, Wydawnictwo A. Nowolecki, Warszawa 1858.
- Kowalczyk B., *Kilka uwag o praktycznym znaczeniu komparatystyki prawniczej*, [w:] *Cywilizacja administracji publicznej. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UW dr hab. Jana Jeżewskiego*, red. J. Korczak, E-Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2018.
- Laffin J., *Fedayeen: The Arab-Israeli Dilemma*, Cassell, London 1973.
- Nafi B.M., *Arabism, Islamism and the Palestine Question 1908–1941. A Political History*, Ithaca Press, London 1998.
- Nagamine Y., *The Legitimization Strategy of the Taliban's Code of Conduct. Through the One-Way Mirror*, Palgrave Macmillan, New York 2015.
- Napoleoni L., *Modern Jihad. Tracing the Dollars behind the Terror Networks*, Pluto Press, London 2003.
- O'Balance E., *Arab Guerrilla Power, 1967–1972*, Faber and Faber, London 1973.
- Örücü E., *Enigma of Comparative Law. Variations on Theme for the Twenty-First Century*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden – Boston 2004.
- Pachniak K., *Teoria dżihadu od początków islamu do końca XVIII wieku*, Katedra Arabistyki i Islamistyki, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2021.
- Parsons N., *The Palestine Liberation Organization*, [w:] *Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*, red. J. Peters, D. Newman, Taylor and Francis, Hoboken 2013.
- Parsons N., *The Politics of the Palestinian Authority: From Oslo to al-Aqsa*, Routledge, London – New York 2005.
- Pipes D., *PLO Wealth: Hearing Before the Subcommittee on Courts and Administrative Practice of the Committee on the Judiciary, United States Senate, One Hundred First Congress, Second Session*, U.S. Government Printing Office, Washington 1991.
- Rubin B., *The Arab States and the Palestine Conflict*, Syracuse University Press, Syracuse 1981.
- Samojedny M., *Klasyczny model państwa muzułmańskiego*, [w:] *Acta Erasmiiana VI. Ze studiów nad prawem, administracją i ekonomią*, red. M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014.
- Sourdel J., Sourdel D., *Cywilizacja islamu (VII–XIII w.)*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1980.

- Syahputra Bania A., Faridy N., *Intralingual Translation Ability by Students of Sharia Law-Economics Against Popular Scientific Words of Sharia Economics*, [w:] *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Proceedings of the 2nd International Conference on Science, Technology, and Modern Society (ICSTMS 2020)*, red. W. Strielkowski, Atlantis Press, Dordrecht 2021.
- Varese F., *Mafia rosyjska. Prywatna ochrona w nowej gospodarce rynkowej*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2009.
- Vittori J., *Terrorist financing and resourcing*, Palgrave Macmillan, New York 2011.
- Wójcik J.W., *Przeciwdziałanie finansowania terroryzmu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- Zeeuw M. de, *Legal and Policy Review*, Taqadum, Chemonics 2015.
- Zubrzycki W., Cymerski J., *Terroryzm i sposoby jego finansowania*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2022.

Artykuły

- Afsar S., Samples C., Wood T., *The Taliban. An Organizational Analysis*, „Military Review” 2008, nr 5–6.
- Aldhaheri M.A.S.S., Rosman A.S., Bin Marni N., Shehab A., *Forms of Assault on Public Money in Islamic Sharia*, „International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences” 2022, nr 5.
- Ali al-Sadig A.M., *Sharia (Islamic Law) Intentions in maintaining public property*, „Taseel of Sciences Journal” 2022, nr 12.
- Amiri R., Jackson A., *Insurgent Bureaucracy: How the Taliban Makes Policy*, „Peaceworks” 2019, nr 153.
- Amiri R., Jackson A., *Taliban attitudes and policies towards education*, „Centre for the Study of Armed Groups Working Paper” 2021, nr 601.
- Baczko A., *Legal Rule and Tribal Politics: The US Army and the Taliban in Afghanistan (2001–13)*, „Development and Change” 2016, nr 6.
- Bangerter O., *Control. Codes of Conduct within Insurgent Armed Groups*, „Small Arms Survey Occasional Paper” 2012, nr 31.
- Bjelica J., Clark K., *One Land, Two Rules (1): Service delivery in insurgent-affected areas, an introduction*, „Afghanistan Analysts Network Report”, 6 grudnia 2018 r.
- Bobkier R., *Lebensraum a „dar al-islam”. Bliskość przestrzeni ideologicznych nazizmu i islamu*, „The Peculiarity of Man” 2014, nr 1.
- Bobkier R., *Terroryzm w piśmiennictwie lat 70. XX w. Czy dawna oś sporu zachowała aktualność?*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona w Legnicy” 2023, nr 1.
- Bortkiewicz P., *Czy jest możliwy dialog z islamem?*, „Civitas et Lex” 2016, nr 3.

- Creed J., *The impact of Arab summits on conflict management in inter-Arab relations*, „New Political Science” 1992, nr 1–2.
- Enders W., Sandler T., *Patterns of Trans-national Terrorism, 1970–1999*, „International Studies Quarterly” 2002, nr 46.
- Ghafoori A., Parvinpour F., *The Family’s Economy According to Imam Ali’s Attitude (PBUH)*, „International Journal of Humanities and Cultural Studies” 2016, nr 1.
- Fishstein R., *Winning Hearts and Minds in Uruzgan Province*, „Feinstein International Center Briefing Note” 2012, nr 8.
- Halberda J., *Nienależne świadczenie w polskim Kodeksie zobowiązań z 1933 r. na tle porównawczym*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2016, nr 1.
- Hamid N.M., *What is the PLO?*, „Journal of Palestine Studies” 1975, nr 4.
- Herman P., *Zorganizowana przestępczość – przyczynek do dyskusji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 4.
- Howley J.D., *Measuring Up: Do the Palestinian Homelands Constitute a Valid State Under International Law?*, „Penn State International Law Review” 1990, nr 2.
- Hussaini S., Morris T., *The Taliban’s Information War: The Tactical Use of Frames*, „Journal of Information Warfare” 2020, nr 4.
- Jackson A., Weigand F., *The Taliban’s War for Legitimacy in Afghanistan*, „Current History” 2019, nr 4.
- Jaworski M., *Ewolucja ugrupowań terrorystycznych*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 3–4.
- Johnson T.H., DuPee M.C., *Analysing the new Taliban Code of Conduct (Layeha): an assessment of changing perspectives and strategies of the Afghan Taliban*, „Central Asian Survey” 2012, nr 1.
- Johnson T.H., *The Taliban Insurgency and an Analysis of Shabnamah (Night Letters)*, „Small Wars and Insurgencies” 2007, nr 3.
- Kalinowski M., *Spełnienie świadczenia odpowiadającego zasadom współzycia społecznego a zobowiązanie naturalne. Kilka refleksji z perspektywy historycznoprawnej*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2016, t. 19.
- Kassim A.F., *The Palestine Liberation Organization’s Claim to Status: A Juridical Analysis under International Law*, „Denver Journal of International Law and Policy” 1980, nr 1.
- Kingsly K.M., Johnson-Rokosu S.F., Olanrewaju S.F., *Combating Boko Haram Terrorism Financing: Case of Nigeria and Lake-Chad Basin*, „International Journal of Current Research” 2015, nr 11.
- Krieger H., *International Law and Governance by Armed Groups: Caught in the Legitimacy Trap?*, „Journal of Intervention and Statebuilding” 2018, nr 4.
- Łapa R., *Relacje modalne we współczesnych aktach normatywnych*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2014, nr 2.

- Leopardi F.S., *The Popular Front for the Liberation of Palestine during the First Intifada: From Opportunity to Marginalization (1987–1990)*, „British Journal of Middle Eastern Studies” 2017, nr 2.
- Lum C., Kennedy L., Sherley A., *Are Counter-terrorism Strategies Effective? The Results of the Campbell Systematic Review on Counter-terrorism Evaluation Research*, „Journal of Experimental Criminology” 2006, nr 2.
- Markowitz M., *Portfolio selection*, „The Journal of Finance” 1952, nr 1.
- Mattar P., *The PLO and the Gulf Crisis*, „Middle East Journal” 1994, nr 1.
- Mehl W.J., *Student Life in Baghdad*, „Bulletin of the American Association of University Professors” 1954/1955, nr 4.
- Mohammad N., *Religious Minorities in Afghanistan*, „United States Commission on International Religious Freedom Factsheet” 2021, nr 10.
- Munir M., *The Layha for the Mujahideen: An analysis of the code of conduct for the Taliban fighters under Islamic law*, „International Review of the Red Cross” 2011, vol. 93, nr 881.
- Peters G., *How Opium Profits the Taliban*, „Peaceworks” 2009, nr 62.
- Phillips P.J., *Applying Modern Portfolio Theory to The Analysis of Terrorism. Computing the Set of Attack Method Combinations from which the Rational Terrorist Group will choose in Order to Maximise Injuries and Fatalities*, „Defence and Peace Economics” 2009, nr 3.
- Phillips P.J., *The Price of Terrorism*, „Defence and Peace Economics” 2005, nr 6.
- Pomianowski P., Maćkowiak E., *Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 6.
- Rubenberg C.A., *The Civilian Infrastructure of the Palestine Liberation Organization*, „Journal of Palestine Studies” 1983, nr 3.
- Rubin B., *Saving Afghanistan*, „Foreign Affairs” 2007, nr 1, s. 6.
- Ruttig T., *Have the Taliban Changed?*, „Combating Terrorism Center Sentinel” 2021, nr 3.
- Sadowski M., *Dżihad – święta wojna w islamie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 5.
- Sedgwick M., *Jihadist ideology, Western counter-ideology, and the ABC model*, „Critical Studies on Terrorism” 2012, nr 3.
- Shah N.A., *The Islamic Emirate of Afghanistan: A Layeha [Rules and Regulations] for Mujahidin*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2012, nr 35.
- Shah N.A., *The Taliban Layeha for Mujahidin and the Law of Armed Conflict*, „International Humanitarian Legal Studies” 2012, nr 3.
- Sharpe W., *Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium Under Conditions of Risk*, „Journal of Finance” 1964, nr 3.
- Sherwani R.K., Asim M., *Land Management in Early Islam*, „Journal of Islamic Thought and Civilization” 2015, nr 1.
- Siekiera J., *Trudne relacje Polski z Palestyną*, „Acta Erasmiana” 2017, nr 15.

- Smith S.S., *Service Delivery in Taliban-Influenced Areas of Afghanistan*, „United States Institute of Peace Special Report” 2020, nr 465.
- Syed H., Katterbauer K., Sema Y.G., *Islamic Law: Economics, Property & Taxation*, „Intergovernmental Research And Policy Journal” 2022, nr 1.
- Whiteside C., *New Masters of Revolutionary Warfare: The Islamic State Movement (2002–2016)*, „Perspectives on Terrorism” 2016, nr 4.
- Wibisono A.A., Maulana I., *Indonesia’s response to returning foreign fighters: network affiliation as basis for risk assessment*, „Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism” 2023, nr 1.
- Wilejczyk M., *Nieodpłatne świadczenia czyniące zadość obowiązkowi moralnemu*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 9.
- Ziembiński Z., *Kompetencja i norma kompetencyjna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1969, nr 4.
- Мелкумян К.С., *Финансирование терроризма: тренды XXI в. с сирийским акцентом*, „Вопросы Безопасности” 2018, nr 3.

Źródła internetowe

- Byrd W., *Taliban Are Collecting Revenue – But How Are They Spending It?*, United States Institute of Peace, 2 lutego 2022 r., <https://www.usip.org/publications/2022/02/taliban-are-collecting-revenue-how-are-they-spending-it>, [dostęp: 25.10.2023].
- Ehrenfeld R., *Intifada Gives Cover to Arafat’s Graft and Fraud*, American Center for Democracy, 22 czerwca 2001, <https://acdemocracy.org/intifada-gives-cover-to-arafats-graft-and-fraud/>, [dostęp: 25.10.2023].
- Jihad is a right in Allah’s path – Jihad yesterday, Jihad until the Day of Judgment*, Jamiat-e Jaish al Muslemin, Announcement, 23 kwietnia 2003, <http://hrw.org/campaigns/afghanistan/2006/education/letter9.htm>, [dostęp: 1.11.2023].
- Rizvi S.M., *Khums in The Qur’an & History*, <https://www.al-islam.org/khums-islamic-tax-sayyid-muhammad-rizvi/khums-quran-history>, [dostęp: 29.11.2023].
- Siddique A., *They Call Us Infidels’: Former Afghan Soldiers Still Live In Hiding To Avoid Taliban Retribution*, „Gandhara”, 13 lipca 2022, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-taliban-revenge-killings/31942162.html>, [dostęp: 1.11.2023].

Akty prawne i orzecznictwo

- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie sytuacji w Afganistanie 2021/2712 RSP, 2022/C 67/16 (Dz. U. UE C z dnia 8 lutego 2022 r.).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1360 z późn. zm.).

Wyrok SN z dnia 9 kwietnia 2019 r., V CSK 20/18, LEX nr 2642777.

Financing terrorism through taxation. The Taliban *Layha* Code and the “Palestinian tax” as examples of the use of normative solutions to finance terrorism

Summary

One of the sources of financing terrorist organizations described in the literature is taxation. This practice is particularly prevalent in areas controlled by terrorists where the state apparatus is weak. In some cases, terrorist groups and the states supporting them attempt to frame such a “tax system” within normative bounds. The *Layha* Code, introduced by the Afghan Taliban in the 21st century, reflected their desire to control fiscal practices and contained provisions, based on the norms of the Quran, that could be placed at the border of tax law and public finance law norms. Meanwhile, the Palestine Liberation Organization obtained funding, among other sources, through the “Palestinian tax”, imposed on Palestinians by the governments of the Arab countries in which they were employed.

Keywords: terrorism, financing of terrorism, Afghanistan, Taliban, Layha, Palestine Liberation Organization, Palestinian tax, Israel.